

15.1.2023

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo.mmm@gov.fi

Viite: Lausunto VN/2935/2020 VN/2935/2020-MMM-107

Hallituksen esitys Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn kalastussäännön muuttamisesta sekä Tenon kalastussopimuksen voimaansaattamista koskevan lain muuttamisesta

Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta ei hyväksy lausunnolla olevaa kalastussääntöä ja siihen liittyvää voimaansaattamislakia, koska sääntöneuvotteluissa ei ole saavutettu valtioneuvoston asettamia tavoitteita. Keväällä 2020 valtioneuvosto asetti neuvotteluvaltuuskunnan ja asetti myös neuvotteluille kaksi päätavoitetta: Tenon lohikantojen elvyttäminen ja edistää saamelaisten oikeuksien toteutumisen.

Säännössä ei ole riittävästi huomioitu alkuperäiskansa saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksia ja niihin liittyviä perustuslakivaliokunnan kannanottoja. Perustuslakivaliokunta on toistuvasti kiinnittänyt huomiota Tenojoen vesistön lohienkalastukseen liittyviin saamelaisten oikeuksiin ja kehottanut selvittämään mahdollisuuksia suojella ja elvyttää lohikantaa saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla.

1 Luku

Yleiset säännökset

1 §

Kalastussäännön tarkoitus

Tämän kalastussäännön tarkoituksena on edistää Suomen ja Norjan välisen sopimuksen kalastuksesta Tenojoen vesistössä tavoitteiden mukaisesti Tenojoen kalakantojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää käyttöä ja hoitoa sekä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia ja paikallisia kulttuuriperinteitä.

Valtioneuvoston pöytäkirjaan merkittäväksi seuraava valtioneuvoston lausuma:

Asettaessaan valtuuskunnan Valtioneuvosto korostaa, että Suomen lähtökohtana neuvottelussa on, ettei Tenojoen vesistön lohikantojen elpyminen vaarannu. Valtioneuvosto edellyttää, että neuvottelussa on edistettävä saamelaisten oikeuksien toteutumista.

Lohenkalastus Tenojoessa liittyy kiinteästi saamelaiseen kulttuuriin alkuperäiskansana.

1 § Valtionneuvoston tavoite ei toteudu, ”paikallisia kulttuuriperinteitä” tarkoittaa Tenon laaksossa saamelaisten perinteisen elinkeinon kulttuuriperintö assimiloidaan tai sulautetaan vallaväestön kulttuuriperintöön. Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta painottaa Tenojen vesistön Norjan kanssa tehdyn kalastussäännön tulee turvata Tenojen vesistön lohikantojen elpymistä ja saamelaisten perinteisen elinkeinon kalastuksen sekä jokisaamelaiskulttuurin oikeuksien toteutumista ja edistämistä.

3 § kohdat 1) ja 4) *Rajajokiosuuden kalastajaryhmät*

Suomessa kalastusluvan ostamiseen oikeutetut jaetaan seuraaviin ryhmiin:

3 luku

kalastusluvat

7 §

Kalastushupaluokat

Tällä sulautetaan, samankaltaistetaan paikkakuntalaiset ja muualla asuvat kalastusoikeuden haltijat ja oikeuden omistajat saamelaiset ja ei-saamelaiset, jotka asuvat paikkakunnalla. Saamelaiset, jotka ovat muuttaneet pois paikkakunnalta. Tähän tulee soveltaa 29.6.2023 VN/2935/2020 VN/2935/2020-OM-77

15.1.2023

Pykälissä jätetty huomioimatta Korkeimman oikeuden vahvistamat saamelaisten kalastusoikeudet KKO:2022:25 ja KKO:2022:26 Asiat käsiteltiin KKO:ssa ennakkopäätösvalituksina, joilla syyttäjä haki muutosta käräjäoikeuden ratkaisuihin hovioikeuden asemasta suoraan korkeimmalta oikeudelta.

Sekä Lapin käräjäoikeuden antaman tuomion ulkopuolella asuvat saamelaiset oikeudet harjoitta perinteiseen kulkutukseen oikeuttavaa lupaa.

Lohenkalastuksen turvaamista saamelaisille edistää sääntelyssä tulee saamelaiset omaksi kalastajaryhmäkseen. Mahdolliset lohenkalastuksenajoitukset tulee kohdistaa ensi sijassa muuhun, kuin saamelaisten harjoittamaan lohenkalastukseen.

2 luku

Lohen kalastusta koskevat säännökset

4 §

Lohen ja merinieriän kalastus

5 §

Lohenkalastuksen sääntely

Jätetään huomioimatta edellä mainitut vahvemmat oikeudet, joita saamelaisille kalastuksen oikeuden haltijoille ja oikeuden omistajille (Kalastusoikeus voi perustua myös kiinteistölle kuuluvaan erityiseen etuuteen tai erityiseen oikeuteen. Nämä erityisperusteiset kalastusoikeudet eivät ole yksinomaisia, vaan rinnakkaisia vesialueen omistajan kalastusoikeuden kanssa ja myös erityisperusteiset kalastusoikeudet nauttivat hallitusmuodon 6§: säädettyä omaisuudensuojaa) on määritelty.

19 §

Kielletyt vapakalastusalueet

Vapakalastus on kielletty:

5) jokiuoman poikki seuraavilla alueilla:

*Alaköngäs–Bildám**Borsejohka– Levajoen suu (Leavvajohtjálbmi)*

Kohta 5) otettava pois kokonaan. Tällä toimenpiteellä ei ole minkäänlaista merkitystä lohen suojeluun. Ainoastaan aiheuttaa huomattavaa haittaa ja heikentää vesistön oikeuden haltijoiden ja omistajien oikeuksia sekä omaisuussuojaa. Suomen puolella asutusta, sekä matkailukalastuksen elinkeinonharjoittajoiille aiheuttaa haittaa. Norjan puolella rannikolla ko. paikoissa ei ole asutusta ei elinkeinotoimintaa.

Tästä ovat päättäneet neuvottelevat virkamiehet ja tehneet ”vaihtokauppaa” toisen eli Norjan neuvottelukunnan kanssa. Mikä on räikeä loukkaus Suomen puolen virkamiehiltä perustuslaillisten oikeuden haltijoiden ja omistajia kohtaan!

26 §

Pato

Padon pyytävän osan tulee olla koukkuverkko (joddu) taikka merta (meardi). Samassa padossa saa käyttää korkeintaan kolmea yhtä koukkuverkkoa ja/tai merta. Koukkuverkko tulee asettaa terävänä kiilana, joka saa olla korkeintaan 25 metriä pitkä. Koukkuverkon pituus mitataan pisimmältä sivulta.

Tämä pykälä tulee koko jokialueella eli ei ainoastaan rajajokiosuudella. Tällä on vaikutukset kutukantatavoitteeseen.

35 §

Kyttyrälohen kohdennettu pyynti

Osakaskunta vaatii, että Suomella tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus kieltää Norjaa tekemästä Tenoon poikkipatoa, joka selvästi haittaa lohen nousua Tenojoen vesistöön.

15.1.2023

Kutuvaltioperiaatteesta

YK:n merioikeussopimuksen 66 artiklassa käsitellään joissa tai järvissä lisääntyviä kalakantoja, jotka vaeltavat syönnökselle merelle. Artiklan sisältämän kutuvaltioperiaatteen mukaan valtioilla, joissa ko. kalakannat lisääntyvät, katsotaan olevan niihin suurin intressi. Kalat tulisi voida pyytää ennen muuta siinä valtiossa, jossa ne kutevat.

40 §

Poikkeus yksittäisistä toimenpiteistä

Tämän pykälän voi soveltaa ainoataan koulun opetussuunnitelmaan, muttei korvaamaan jokisaamelaisten kalastuskulttuurin edistämisen. eikä voida korvata perustusoikeudellisia oikeuksia, kansainvälisiä sopimuksia mitkä on kirjattu suojaamaan alkuperäiskansojen oikeuksia omaan kulttuuriin eikä myöskään saa rikkoa omaisuussuojaa.

Perinteisillä pyydyksillä harjoitettava kalastus Tenojoen vesistöissä on elinehto saamelaisen kalastuskulttuurin säilymiselle ja kehittämiselle. Kalastuskulttuuriin liittyvän alueellisen perinteisen tiedon siirtyminen eteenpäin on tärkeää, jotta kulttuurin harjoittamisedellytykset säilyisivät. Saamelaiskulttuurin siirtäminen eteenpäin seuraaville sukupolville on nykyään entistä haastavampaa ottaen huomioon, että jopa 70 prosenttia saamelaislapsista asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Muuta huomioitavaa

Lisäksi korostetaan Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta ei hyväksy kalastusäynnön voimaansaattamista, sillä se on rasistinen, assimiloiva ja rikkoo perustuslakia, kansainvälisiä sopimuksia mm. KP:n ihmisoikeus sopimuksen (KP-sopimuksen 27 artikla koskee Suomessa saamelaisia) ja YK:n yleissopimuksen biodiversiteettisopimuksen 8(j) joka velvoittaa sopimusosapuolia suojelemaan alkuperäiskansojen biodiversiteettiin liittyvää perinteistä tietoa.

Sopimuksessa käytetty termistö on oikeuksia loukkaavaa

- Paikkakuntalaiset ja ulkopaikkakuntalaiset, perusoikeuksien tavoittaen mukaisesti ilmaista saamelaiset paikkakuntalaiset ja saamelaiset ulkopaikkakuntalaiset
- Kalastusoikeuden haltijat tulee eritellä erityiset etuuden haltijat sekä erityisperusteiset oikeudet omistajat (Erityisperusteiden oikeuden omistajat ovat pääsääntöisesti muiden vesialueisiin kohdistuvia erityisiä etuuksia)
- Luontaiselinkeino (termillä viitataan sellaisiin elinkeinoihin, jotka nojaavat luonnon jatkuvaan tuottokykyyn perustuviin luonnonvaroihin. Laajimmassa mielessä termi käsittäisi siis myös maatalouden) Vastaavasti perinteinen elinkeino kalastus on Tenolla jokisaamelaisten elinkeino, joka nauttii vahvempaa suojaa perustuslailla ja KP- sopimuksilla.
- Omaisuussuoja on jäänyt huomioimatta, omaisuuden suojassa tulee soveltaa 29.6.2023 VN/2935/2020 VN/2935/2020-OM-77 antaman eriävän mielipiteen.

Kalastussääntöneuvotteluihin liittyvä kansallinen työskentely muodostui Suomen valtuuskunnan kokousten lisäksi maa- ja metsätalousministeriössä tehdystä valmistelutyöstä. Suomen valtuuskunta piti yhteensä 40 kokousta. Valtuuskunnan kokouksissa noudatettiin käytäntöä, jonka mukaan Suomen valtuuskunnan kokouksiin kutsuttiin paikalle valtuuskunnan jäsenet sekä heidän varajäsenensä ja valtuuskunnan pysyvät asiantuntijat.

Pysyväksi asiantuntijaksi olisi pitänyt ottaa saamelaiskulttuurin árbejuvvon dieđu, Perinteinen tiedon asiantuntija. Suomi on sitoutunut Biodiversiteettisopimus 1992 Rio de Janeirossa solmitun YK:n yleissopimuksen noudattamista. Biodiversiteettisopimuksen artikla 8(j) velvoittaa sopimusosapuolia

15.1.2023

suojelemaan alkuperäiskansojen biodiversiteettiin liittyvää perinteistä tietoa. Sen tulisi huomioida rinnakkain tieteellisen tiedon kanssa. Pysyväksi asiantuntijaksi oli otettu yhdistys, jonka edunvalvonta kohdistuu ulkopaikkakuntalaisiin kalastusoikeuden hallitsijoihin ja oikeuden omistajiin, jotka ei nauti alkuperäiskansa saamelaisten oikeuksia. Valtionneuvosto ei korostanut asettaessaan neuvottelun lähtökohdaksi edellä mainittua ryhmää.

Tenon lohenkalastusta on säädelty koko Tenon kalastussopimusten olemassaolon ajan. Kalastussääntöihin on tehty lisäksi useita muita rajoituksia lohikantojen kestävän käytön mahdollistamiseksi. Muutokset ovat osoittautuneet aina vähitellen riittämättömiksi. Tenon alueen saamelaisten kulttuurin perusoikeuden ydinaluetta on rajoitettu ja heikennetty edellisillä sopimuksilla ja säännöillä tehdyt lohenkalastuksen rajoitustoimenpiteet ovat kohdistuneet ennen kaikkea juuri saamelaisten harjoittamaan lohenpyyntiin (mm. verkkojen määrän vähentäminen ja verkkopyyntiajan lyhentäminen) tällä säännöllä ollaan rajoittamassa entisestään perusoikeuksia.

Perustuslakivaliokunta on Tenon kalastussopimuksesta ja -säännöstä vuonna 2017 antamassaan lausunnossa, perustuslain 17 §:n 3 momentista johtuvista syistä, katsonut, että oikeus kalastaa Tenojoella olisi pitänyt turvata ehdotettua laajemmin saamelaisille asuinpaikasta riippumatta ja kohdistaa kalastusrajoitukset voimakkaammin sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti perustuslain 17 § 3 momentin ja YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaista suojaa. Edelleen valiokunta on todennut, että esityksen voidaan katsoa olevan ongelmallisessa suhteessa valtiosääntöön siksi, että saamelaisten kulttuuriin liittyviä perinteisiä kalastusmuotoja koskevat lievemmat kalastusrajoitukset on toteutettu.

Perustuslakivaliokunta on lausunut; Muita perusoikeuksien rajoittamista koskevia vaatimuksia ovat muun muassa vaatimukset rajoituksen hyväksyttävyydestä, oikeasuhtaisuudesta ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta. Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Perusoikeuksia ei saa rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukaisia.

Mahdolliset lohenkalastuksenajoitukset tulee kohdistaa ensi sijassa muuhun, kuin saamelaisten harjoittamaan lohenkalastukseen.

Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta pyytää huomioimaan edelliset lausunnon, joka on annettu kalastussääntö luonnoksesta. Eriävä mielipide 29.6.2023 VN/2935/2020 VN/2935/2020-OM-77 ja lisäksi Perusvaliokunnan ja Saamelaiskäräjien lausunnot, mitkä on annettu sääntöluonnokseen sekä tukee Utsjoen ja Vetsikon osakaskuntien ja Tenon kalatalousalueen lausunnot.

Karigasniemi 15.1.2024

Merk.

Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta, puheenjohtaja Ilmari Tapiola

Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunta, varapuheenjohtaja Riitta Orti-Berg